

Marta Götz*

WYBRANE ASPEKTY NIEMIECKICH INWESTYCJI W POLSCEW KONTEKŚCIE POLITYKI ICH POZYSKIWANIA

*SELECTED ASPECTS OF GERMAN INVESTMENTS IN POLAND IN THE LIGHT
OF POLICY PROMOTING THEIR INFLOW*

Abstract

Germany belongs to major foreign direct investors in Poland. In order to professionally and effectively design and pursue the policy of attracting foreign investors specific knowledge seem indispensable. Firstly, decision makers shall be aware of main peculiarities of direct investments outflowing from Germany. Secondly, they shall be familiar with some specific pattern of these investments in Poland. Such background may be regarded as a starting point for further steps aiming at attracting foreign capital, specifically the German one. Thus an attempt to identify such regularities.

Słowa kluczowe: BIZ – bezpośrednie inwestycje zagraniczne, Polska, Niemcy, kapitał

Numer klasyfikacji JEL: F20, F40, O10, O52

Wprowadzenie

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) stanowią jedną z podstawowych kategorii międzynarodowych stosunków gospodarczych i głównych pozycji bilansu płatniczego każdego z krajów. Obejmują one przejmowanie już istniejącego podmiotu (fuzje i przejęcia – ang. *M&A*) lub podejmowane od podstaw działalności za granicą (*Greenfield*). Zgodnie z definicją OECD, za inwestora zagranicznego uważa się jednostkę, która dysponuje w tzw. przedsiębiorstwie zagranicznym co najmniej 10% udziałów lub głosów dającymi możliwość wywierania trwałego wpływu na rozwój danego przedsiębiorstwa. Informacje o inwestycjach zagranicznych w Polsce pochodzić mogą zasadniczo z trzech ogólnodostępnych źródeł – Narodowego Banku Polskiego (NBP), Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) oraz Polskiej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ).

* Adiunkt w Instytucie Zachodnim w Poznaniu.

Definicję OECD stosują PAIiIZ oraz NBP. GUS zbiera i publikuje informacje o przedsiębiorstwach, w których występuje jakikolwiek kapitał zagraniczny. Każda z tych instytucji raportuje na temat inwestycji w odmienny sposób. Przykładowo PAIiIZ, skupia się przede wszystkim na dużych projektach, często dokonywanych w Specjalnych Strefach Ekonomicznych (SSE). NBP natomiast precyzuje charakter przepływów wyróżniając – kapitały własne, reinwestowane zyski oraz kredyty. Dzięki tym różnym podejściom metodologicznym widoczny staje się złożony charakter kategorii BIZ. Już te różnice w sposobie definiowania i prezentowania inwestycji mogą skłaniać do refleksji. Akcentują bowiem odmienne elementy przesądzające o zaklasyfikowaniu do grona podmiotów bezpośredniego inwestowania, zatem pośrednio także różne wymiary kategorii BIZ i związanych z nimi ewentualnych korzyści czy sposobów ich bardziej efektywnego pozyskiwania.

W oczach niemieckich inwestorów Polska jest lokomotywą gospodarczą regionu. Stan niemieckich inwestycji w Polsce w 2011 r. wyniósł około 22 mld euro¹. Wyniki ankiet prowadzonych wśród niemieckich przedsiębiorców wskazują na Polskę jako preferowane miejsce do inwestowania (4,8 wskazań na 6 możliwych, przed Słowacją – 4,1). 86% pytanym przez Polsko-Niemiecką Izbę Przemysłowo-Handlową (AHK) potwierdza, że decyzję o podjęciu działalności w Polsce powtórzyłaby jeszcze raz. O atrakcyjności naszego kraju w oczach niemieckich firm przesądza wielkość rynku zbytu, dobrze wykwalifikowana, ale względnie tania siła robocza, poprawiająca się infrastruktura, w tym rozwijająca się sieć dróg, a także Specjalne Strefy Ekonomiczne (SSE) oferujące cały wachlarz ulg, dotacji i grantów. Niemcy stawiają Polskę za wzór w całym regionie. Pochwał nie szczędzą ani firmy, ani politycy. Jednak, jak wynika z ankiet Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej *Deutsche Industrie- und Handelskammertag* DIHK zrzeszającej w poszczególnych krajach izby bilateralne, Polska jest co prawda preferowaną lokalizacją dla inwestycji niemieckich w Europie, ale na tle reszty świata wyścig o pozyskanie niemieckiego kapitału przegrywa. W rankingu DIHK 2010 nasz kraj zajął trzynaste miejsce wśród piętnastu możliwych „najbardziej obiecujących” lokalizacji². Polskę, jako jedną z głównych destynacji „oferującą najlepsze perspektywy dla biznesu w ciągu najbliższych 5 lat” przyznano niecałe 36 punktów (liderowi rankingu Indiom ponad 58). Odsetek inwestorów zakładających poprawę sytuacji jest niższy od odsetka osób, które nie oczekują zmian w najbliższej przyszłości (43 wobec 50).

Rozwijając się bardzo dynamicznie Polska skorzystała z globalizacji i wejścia do UE i zdołała pozyskać wielu różnorodnych inwestorów zagranicznych, co sprawia, że nie jest, jak wiele krajów Europy Środkowej i Wschodniej, jedynie „montownią” (*verlängerte Werkbank*), ale siedzibą wielu ośrodków zaawansowanych usług dla biznesu (BPO), a nawet centrów B+R (według UNCTAD najlep-

¹ *Deutsche Firmen loben den Standort Polen*, „Wirtschaftswoche“, 08.10.2011.

² *Erfahrungen und Perspektiven der deutschen Wirtschaft im Auslandsgeschäft, Ergebnisse IHK Umfrage 2010*, Raport dostępny na stronie www.dihk.de (pobrane 02.09.2012).

szą lokalizacją dla tego typu inwestycji jest Kraków)³. Dodatkowo, stosunkowo niska monokulturowość, czyli duża różnorodność prowadzonej działalności czyni gospodarkę mniej podatną na ewentualne szoki. Niesłabnącemu zainteresowaniu niemieckich firm polskim rynkiem towarzyszy rosnący trend podejmowania przez polskich przedsiębiorców działalności w Niemczech.

1. Specyfika BIZ wpływających z Niemiec

Interesującej wiedzy – cennej choć nie bezpośrednio w zakresie pozyskiwania BIZ – może dostarczyć analiza dotychczasowych badań poświęconych inwestycjom bezpośrednim wpływającym z Niemiec. Dobre rozpoznanie specyfiki procesu decyzyjnego, pewnego wzorca inwestowania przez niemieckie podmioty powinno stanowić wskazówkę, co do działań mających na celu pozyskanie tych inwestorów np. poprzez odpowiednią organizację misji gospodarczych, targów, metod kontaktowania się z kontrahentami. Przykładowo, często w literaturze przedmiotu stosowany tzw. model grawitacji, przypisuje dominującą rolę w napływie inwestycji odległości między państwami oraz rozmiarom ich gospodarek określających atrakcyjność inwestycyjną. Polska jest, z racji bliskości Niemiec i rozmiarów rynku wewnętrznego, predestynowana do przyciągania niemieckich inwestycji. Wiedza przykładowo, czy większą rolę odgrywają inwestycje wertykalne czy horyzontalne, czy między handlem a inwestycjami niemieckimi występuje zależność substytucyjna czy komplementarna może ułatwić precyzyjne kształtowanie polityki przyciągania niemieckiego kapitału. Poniżej przybliżono główne wnioski płynące ze wstępnego przeglądu wybranych prac poświęconych niemieckim inwestycjom.

Badania ośrodka z Essen wykazały substytucyjność handlu i inwestycji płynących z Niemiec, szczególnie wyraźną dla podmiotów zlokalizowanych w zachodniej części kraju (byłe RFN)⁴. Zależność taka oznacza, że przepływy kapitału choć zastępują wcześniejszy eksport, mogą także stymulować import. Nieco inne wyniki uzyskano w przypadku węższej grupy partnerów niemieckich tj. dla relacji z krajami EU15. W tym przypadku udowodniono bowiem komplementarność, a więc współlistnienie przepływów eksportu i inwestycji.

Niemieckie inwestycje bezpośrednie, jak wynika z innych badań, wykazują tendencję do „naśladowania emigracji”⁵. Przepływy ludności niemieckiej

³ *Das neue Kraftzentrum In der Mitte Europas*, „Wirtschaftswoche“, 08.10.2011.

⁴ T. Mitze, B. Alecke, G. Untiedt, *Trade-FDI Linkages in a System of Gravity Equations for German Regional Data*, Ruhr Economic Papers no. 84, 01.2009. Praca dostępna na http://repec.rwi-essen.de/files/REP_09_084.pdf, (pobrane 02.09.2012).

⁵ C. M. Buch, J. Kleinert, F. Toubal, *Where Enterprises Lead, People Follow? Links between Migration and German FDI*, Kiel Institute for World Economics, Kiel Working Paper No. 1190, November 2003.

wydają się być dobrym prognostykiem dla późniejszych ruchów kapitałowych w formie BIZ. Ponadto, oba rodzaje przepływów determinowane są podobnymi, bardziej kulturowymi aniżeli regulacyjnymi, czynnikami, a wspomniany model grawitacji, zakładający siłę przyciągania między dużymi i blisko leżącymi gospodarkami, ma do nich zastosowanie. Emigracja i BIZ niemieckie mają charakter komplementarny z tendencją do tworzenia skupisk, a więc kumulowania się w wybranych lokalizacjach.

Silnemu rozwojowi sektora usług w zachodnich województwach Polski sprzyjała bliskość Niemiec i utrzymujące się różnice płacowe, a więc konkurencyjność oferowanych dóbr⁶. Między innymi z tego względu, we wszystkich zachodnich województwach (za wyjątkiem lubuskiego – 20%), niemieckie inwestycje są tak silnie reprezentowane (30-40% udziału w całkowitym kapitale zagranicznym).

Tę regionalną specyfikę niemieckich BIZ w Polsce podkreślają też inne badania⁷. Inwestycje poszukujące rynku, a więc kierowane chęcią zwiększenia zbytu, wykazują wyraźną tendencję do lokowania się w stolicach państw Europy Środkowo-Wschodniej, w tym także w Warszawie. Tymczasem niemieckie przedsięwzięcia związane z branżą eksportową i wykorzystujące *outsourcing*, jako miejsce inwestycji wybierają z reguły regiony położone blisko granicy kraju.

Istotny wpływ na niemieckie przepływy kapitałowe wywarł ostatni kryzys finansowy, o czym świadczy znaczący spadek wartości BIZ w 2009 roku⁸. Tym bardziej, że około 75% tych inwestycji stanowią usługi, zwłaszcza bankowe. Przyjmuje się, że sytuację poprawić może zaangażowanie państwa, w tym pomoc przedsiębiorcom, między innymi zapobiegająca wycofywaniu się z zagranicznej działalności. Zorientowana eksportowo gospodarka niemiecka w zasadzie powinna przeprowadzać za granicą inwestycje mające na celu poprawę konkurencyjności oferowanych dóbr. Odbicie BIZ zależeć będzie jednak nie tylko od wewnętrznej kondycji niemieckiej gospodarki i jej firm, ile od sytuacji na rynkach najważniejszych partnerów. Szczególnie obiecujące są w tym względzie kraje Południowej i Południowo-Wschodniej Azji.

⁶ A. Lorentowicz, *Poland's Integration into the World Economy: Foreign Direct Investment and the Skill Premium*, Monachium 2005, praca dostępna na: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/4911/1/Lorentowicz_Andzelika.pdf, (pobrane 02.09.2012).

⁷ A. Raubold, *Impacts of outsourcing on Germany's and Austria's human capital and the economic geography of Central Europe*, 2006, http://edoc.ub.uni-muenchen.de/5734/1/Raubold_Alexander.pdf, (pobrane 02.09.2012).

⁸ R. Hirdina, T. Jost, *German outward FDI and its policy context, Country profiles of inward and outward foreign direct investment*, z serii tzw. "Columbia Country Profile", The Vale Columbia Center on Sustainable International Investment 2010, dostępne na: http://www.vcc.columbia.edu/files/vale/documents/Germany_OFDI_Profile_9_April_2010_0.pdf, (pobrane 02.09.2012).

Jak wynika z ankiet izby przemysłowo-handlowej (DIHK) i jej regionalnych oddziałów, niemieckie przedsiębiorstwa, a więc „lokomotywy” BIZ, mają ambitne plany ekspansji zagranicznej. W obliczu ogólnoswiatowych zawirowań finansowych, zamiast wycofywać się z wcześniejszych przedsięwzięć zagranicą zwierają szyki, tną koszty i jednoczą siły. Wprowadzają zarządzanie kryzysowe, które ma pozwolić im przetrwać ten trudny czas. Jednak centrum zainteresowania stają się nadal słabo spenetrowane, obiecujące, acz dość ryzykowne, rynki azjatyckie. Wydaje się, że Polska traci pomału część swoich tradycyjnych przewag. Stąd tak istotne, zwłaszcza w kontekście wygaszania (najprawdopodobniej do 2026 r.) pomocy udzielnej w SSE, stają się działania mające na celu utrzymanie już obecnych podmiotów. Z racji popularności niemieckiego *Mittelstand*, szczególna uwaga skierowana być powinna do podmiotów małych i średnich. Promocja musi uwzględniać specyfikę regionu, powinna, tam gdzie to możliwe odwoływać się do korzyści klastrów i akcentować specyficzne lokalne atrybuty. Dobrze, aby oferowane przewagi były niejako „szyte na miarę” i odpowiadały potrzebom konkretnych inwestorów. Abstrahując od inwestycji niemieckich należy zauważyć, że promocja Polski jako miejsca lokalizacji BIZ uwzględniać musi współczesne popularne formy produkcji międzynarodowej, a więc łańcuchy kooperantów, rosnące znaczenie inwestycji kierowanych innowacjami tj. poszukujących dostępu do ośrodków naukowo-badawczych, czy tych mających na celu dostęp do miejsca transakcji (tzw. *marketplace i innovation driven*).

2. Specyfika rozmieszczenia kapitału niemieckiego w Polsce

Choć niemieccy inwestorzy nigdy nie byli liderem na polskim rynku w ujęciu wartościowym kierowanego kapitału, są nim pod względem liczby działających podmiotów. Według GUS, na koniec 2009 r. w Polsce funkcjonowało prawie sześć tysięcy spółek z udziałem kapitału niemieckiego. Kapitałem zagranicznym powyżej 1 mln USD dysponowało 730 firm⁹. W 2010 r. z Niemiec napłynął do Polski kapitał wysokości ponad 1,6 mld euro, co stanowiło 25% kapitału pochodzącego z Europy i 24% całego strumienia kapitału kierowanego z zagranicy. Biorąc pod uwagę wartości skumulowane, w 2011 r. niemieckie inwestycje (ponad 27 mld euro) stanowiły około 18% wszystkich skumulowanych inwestycji zagranicznych w Polsce (tabela 1). Statystyki PAIiIZ, dotyczące kształtowania się udziałów poszczególnych krajów, jako źródeł pochodzenia inwestycji napływających do Polski, wskazują na dominującą rolę Europy¹⁰.

⁹ *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2009r., Raport GUS.*

¹⁰ Dane PAIiIZ na: http://www.paiz.gov.pl/polska_w_liczbach/inwestycje_zagraniczne, (pobrane 02.09.2012).

Tabela 1. Zobowiązania z tytułu zagranicznych inwestycji bezpośrednich

Kraj	mln EUR	%
Niderlandy	29331	19,08
Francja	29176	18,97
Niemcy	27735	18,04
Luksemburg	8822	5,74
Hiszpania	6248	4,06
Szwajcaria	5401	3,51
Wielka Brytania	5146	3,35
USA	4990	3,25

Źródło: Dane z Raportu "Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w 2010 r.", GUS 2012.

Tabela 2. Struktura niemieckich inwestycji w Polsce

Rok	Kapitał własny mln EUR	Reinwestowane zyski mln EUR
2007	1094	1286
2008	1026	418
2009	696	763
2010	978	767

Źródło: Dane NBP z serii: Zagraniczne Inwestycje Bezpośrednie w Polsce. Aneks Statystyczny, NBP Warszawa, raporty z lat 2008-2011. Na liście PAIiIZ największych inwestorów zagranicznych w Polsce znajdowało się 389 firm z udziałem kapitału niemieckiego (374 podmiotów, w przypadku których zarówno krajem pochodzenia jak i rejestracji były Niemcy)¹¹. Analiza listy głównych inwestorów potwierdza, że najpopularniejszymi branżami wśród niemieckich inwestorów w Polsce są (wykres 1): handel hurtowy i detaliczny (12%), produkcja metali (10%), żywności (9%) oraz sprzętu transportowego (8%)¹².

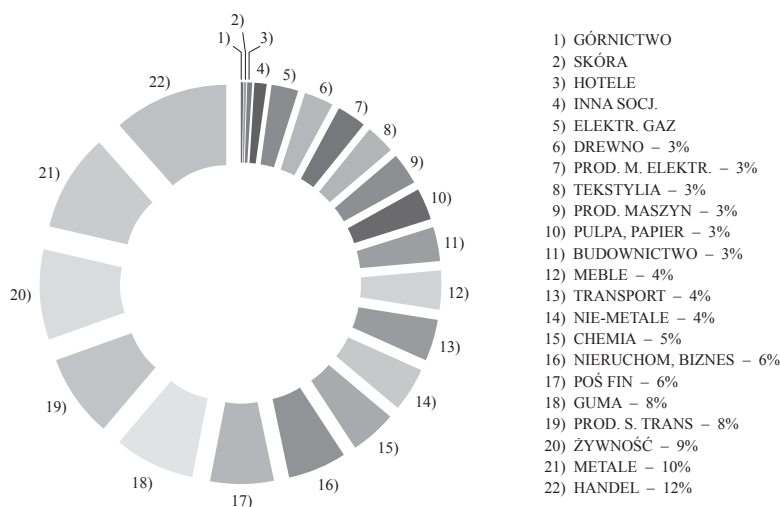
Analizę, mającą na celu ocenę niemieckich BIZ w Polsce pod względem ich struktury, przestrzennego rozmieszczenia oraz branży, umożliwiają dane gromadzone przez: NBP, GUS i PAIiIZ. Badanie kształtowania się zobowiązań Polski z tytułu niemieckich BIZ w okresie 2007-2010 wskazuje na naprzemienne

¹¹ List of Major Foreign Investors in Poland, Warsaw 2011, (Lista największych inwestorów zagranicznych w Polsce, grudzień 2011), dostępna na: http://www.paiz.gov.pl/publikacje/inwestorzy_zagraniczni_w_polsce, (pobrane 02.09.2012).

¹² Informacje z Listy PAIiIZ. W przypadku więcej niż jednego wskazań rodzaju działalności pod uwagę brano wszystkie z nich.

kształtowanie się relacji kapitału własnego i reinwestowanych zysków¹³. Większa rola kapitału własnego (obserwowana np. w roku 2008 i 2010) może świadczyć o wchodzeniu na rynek nowych podmiotów, czy też o ekspansji i rozwoju firm już obecnych (tabela 2). Natomiast dominacja reinwestowanych zysków (lata 2007 i 2009) potwierdzać może pewne zakorzenianie działających już podmiotów, kumulowanie ich aktywności i efekt pozytywnego sprzężenia zwrotnego.

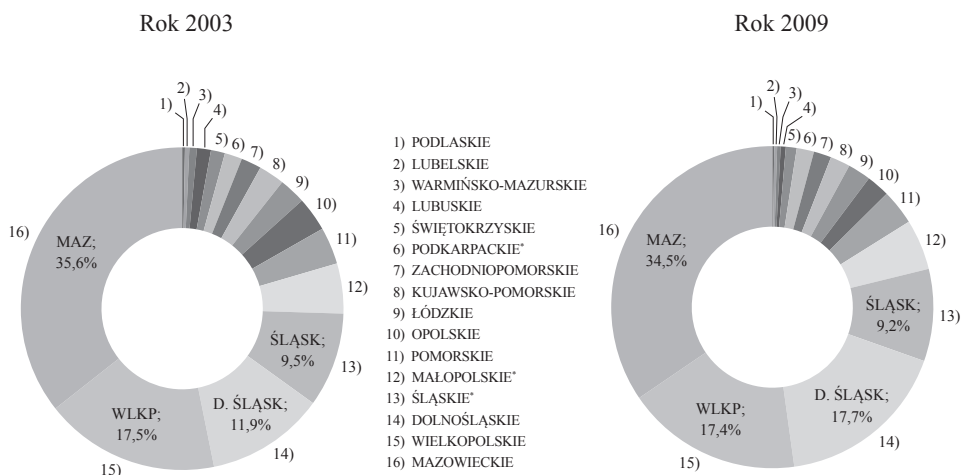
Wykres 1. Branże reprezentowane przez kapitał niemiecki w Polsce

Źródło: własne obliczenia na podstawie PAliIZ – List of Major Foreign Investors in Poland, Warsaw 2011.

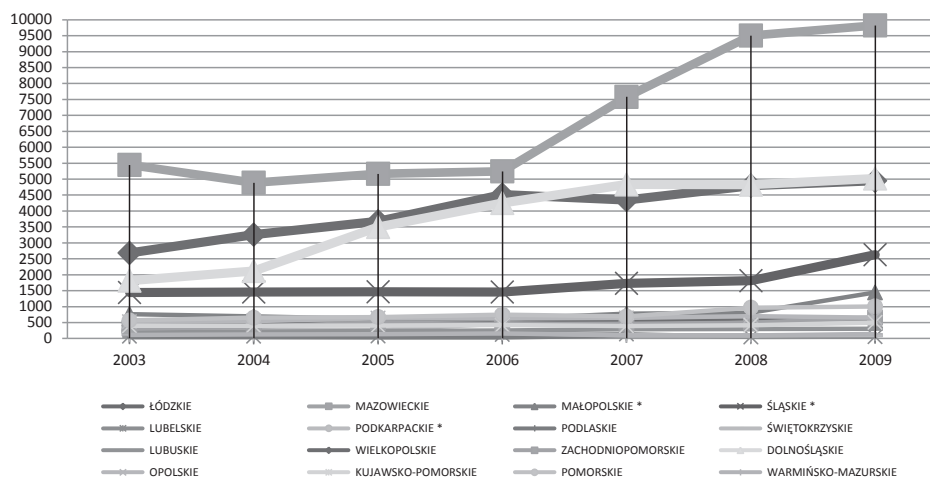
Przestrzenne rozmieszczenie spółek z udziałem kapitału niemieckiego wskazuje pewną regionalną koncentrację. Niestety dane zdezagregowane dotyczące niższych szczebli podziału administracyjnego pojawiają się z opóźnieniem, stąd dostępne statystyki na temat BIZ w przekroju województw odnoszą się do roku 2009. Analizując rozkład przestrzenny kapitału niemieckiego w Polsce warto zauważyć, że jego koncentracja w czterech województwach na przestrzeni lat 2003-2009 w zasadzie nie ulega zmianie (wykres 2). W 2003 r. Mazowieckie pozyskało prawie 36% niemieckiego kapitału, Wielkopolska 17,5% – Dolny Śląsk prawie 12%, a Śląsk niecałe 10%. Po sześciu latach doszło do drobnych przetasowań, jako że na wicelidera wyrósł Dolny Śląsk (prawie 18% udział), a spadło nieco znaczenie Mazowsza (niecałe 35% całości niemieckiego kapitału w Polsce).

¹³ *Zagraniczne Inwestycje Bezpośrednie w Polsce w 2010 r. Aneks Statystyczny*, NBP, Warszawa, październik 2011 r., Raporty dostępne na: <http://nbp.pl/home.aspx?f=/publikacje/zib/zib.html> (pobrane 02.09.2012).

Wykres 2. Rozmieszczenie kapitału niemieckiego w Polsce w roku 2003 i 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym. Roczne raporty GUS (lata 2003-2009)*.

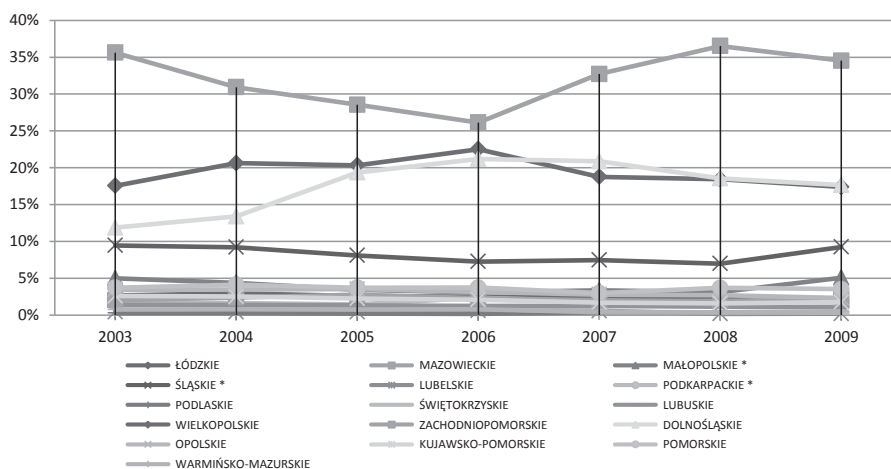
Kapitał niemiecki napływa do polskich regionów faktycznie coraz większym strumieniem, ale Mazowsze pozostaje, podobnie jak dla inwestycji pochodzących z innych krajów, ulubioną lokalizacją, w zasadzie deklasując inne województwa (wykres 3. – 9,8 mld złotych, wobec kolejnych najlepszych – dolnośląskiego, czy wielkopolskiego – ok. 5mld złotych w roku 2009).

Wykres 3. Strumienie kapitału niemieckiego kierowane do województw w latach 2003-2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym. Roczne raporty GUS (lata 2003-2009)*.

Jednak udział Mazowieckiego w całości kapitału kierowanego z Niemiec do Polski ulegał znacznym fluktuacjom (wykres 4). Po historycznie najniższym poziomie w 2006 roku, kiedy to znacznie wzrosła rola województw wielkopolskiego i dolnośląskiego, Mazowsze sukcesywnie odrabia straty stając się liderem pozyskiwania inwestycji niemieckich.

Wykres 4. Udział województw w całości kapitału niemieckiego lokowanego w Polsce w latach 2003-2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym. Roczne raporty GUS (lata 2003-2009).

Atrakcyjność województwa stołecznego nie tyle jednak oddaje specyficzne atrybuty regionu, ile fakt lokalizacji na tym obszarze ośrodków decyzyjnych oraz występowanie pewnej masy krytycznej charakterystycznej dla regionów stołecznych. Ponadto, trudno ocenić, na ile kapitał rejestrowany w Mazowieckiem to w zasadzie jedynie siedziby firm (HQ), podczas gdy działalność gospodarcza prowadzona jest w innych częściach kraju.

3. Wnioski

Spojrzenie na inwestycje z perspektywy ich wewnętrznej struktury, którą stosuje NBP, pozwala na odróżnienie kategorii zysków reinwestowanych od kapitału własnego, czy pozostałych inwestycji (pożyczek wewnętrznych). Tym samym, w precyzyjnej analizie określić można np. zdolności poszczególnych gospodarek do utrzymywania już obecnych inwestorów. Statystyki GUS, z kolei zwracają uwagę, że inwestorem zagranicznym może być także małe przedsiębiorstwo, a kapitał

zagraniczny może być rozdrobniony. BIZ zatem nie zawsze oznaczać musi spektakularne przedsięwzięcie na dużą skalę. Takie jednak inwestycje cieszą się specjalnym zainteresowaniem PAIiIZ, która analizuje głównie duże projekty (ponad milion USD). To ujęcie z kolei akcentuje rolę dedykowanych zachęt np. klastrów, czy Specjalnych Stref Ekonomicznych (SSE) w pozyskiwaniu dużych, cennych dla gospodarki regionu inwestorów. Przytoczone różnice definicyjne, widoczne w oficjalnych statystykach i metodologii głównych ośrodków informacyjnych, podkreślając wielowymiarowość kategorii BIZ mogą stanowić pierwszy krok w dyskusji nad efektywną polityką pozyskiwania zagranicznych inwestorów. Kolejnym etapem winno być dobre rozpoznanie specyfiki konkretnej grupy inwestycji, a więc określenie dominujących motywów skłaniających podmioty z tzw. kraju pochodzenia do wyboru lokalizacji zagranicznej oraz zdiagnozowanie pewnej prawidłowości ich funkcjonowania w kraju lokaty. Taką prostą rekonstrukcję starano się przeprowadzić w niniejszym artykule. Wynika z niej, że przedsiębiorstwa niemieckie, bardzo doświadczone przez kryzys finansowy, nadal doceniają potencjał Polski i wykazują zainteresowanie lokowaniem tu swojej działalności. W zasadzie niezmiennie preferują województwa zachodnie oraz region Mazowsza i reprezentują głównie handel hurtowy i detaliczny. Takie rozpoznanie stanowić powinno punkt wyjścia dla praktyki gospodarczej. Należy jednak podkreślić, że formułowanie konkretnych rekomendacji w zakresie przyciągania inwestycji niemieckich (jak i prawdopodobnie każdych innych) jest ograniczone. Wiąże się bowiem z brakiem lub bardzo niewielkimi możliwościami precyzyjnego kształtowania się strumienia tego kapitału ze strony polskiej. Oczywiście należy zabiegać o pozyskanie zagranicznych inwestorów, ale odbywać się to może głównie poprzez gwarantowanie odpowiedniej atrakcyjności Polski, jako miejsca prowadzenia działalności gospodarczej. Choć możliwe jest z pewnością intensyfikowanie promocji w stosunku do pewnej grupy inwestorów np. właśnie niemieckich, trudno o gwarancję faktycznej realizacji konkretnych celów.

Bibliografia

Buch C. M., Kleinert J., Toubal F., *Where Enterprises Lead, People Follow? Links between Migration and German FDI*, Kiel Institute for World Economics, Kiel Working Paper No. 1190, November 2003.

Das neue Kraftzentrum In der Mitte Europas, „Wirtschaftswoche“ 08.10.2011.

Deutsche Firmen loben den Standort Polen, „Wirtschaftswoche“ 08.10.2011.

Działalność gospodarcza podmiotów z kapitałem zagranicznym w latach 2007, 2008, 2009 oraz 2010. Rokroczne raporty GUS.

Erfahrungen und Perspektiven der deutschen Wirtschaft im Auslandsgeschäft, Ergebnisse IHK Umfrage 2010, (www.dihk.de).

Hirdina R., Jost T., *German outward FDI and its policy context, Country profiles of inward and outward foreign direct investment*, Seria "Columbia Country Profiles", The Vale Columbia Center on Sustainable International Investment 2010, (http://www.vcc.columbia.edu/files/vale/documents/Germany_OFDI_Profile_9_April_2010_0.pdf).

List of Major Foreign Investors in Poland, Raport PAIiIZ, Warszawa 2011 (http://www.paiz.gov.pl/publikacje/inwestorzy_zagraniczni_w_polsce).

Lorentowicz A., *Poland's Integration into the World Economy: Foreign Direct Investment and the Skill Premium*, Monachium, 2005, (http://edoc.ub.uni-muenchen.de/4911/1/Lorentowicz_Andzelika.pdf).

Mitze T., Alecke B., Untiedt G., *Trade-FDI Linkages in a System of Gravity Equations for German Regional Data*, Ruhr Economic Papers No. 84, 01.2009.

Raubold A., *Impacts of outsourcing on Germany's and Austria's human capital and the economic geography of Central Europe*, Monachium 2006, (http://edoc.ub.uni-muenchen.de/5734/1/Raubold_Alexander.pdf).

Zagraniczne Inwestycje Bezpośrednie w Polsce w 2010 r., Aneks Statystyczny, Raport NBP, Warszawa, październik 2011 r. (<http://nbp.pl/home.aspx?f=/publikacje/zib/zib.html>).